

Romanç i romànic (I)

En els treballs i estudis sobre la història de la llengua i de la literatura trobem sovint els mots *romanç* i *romànic*. Sobre el primer d'aquests dos mots no es presenta cap dubte: és un substantiu, que segons el Fabra significa «llengua romànica, esp. nom amb què (per oposició al llatí) designaven llur idioma vulgar els qui parlaven una llengua romànica» i segons la Gran Enciclopèdia «nom amb què era designat l'idioma vulgar als països de la Romània quan ja s'havia diferenciat clarament del llatí». L'Enciclopèdia hi afegeix aquesta dada, de caràcter, és clar, enciclopèdic: «Hom troba els primers exemples designant el català, en texts del *Llibre dels feits*, de Jaume I i de Ramon Llull». *Romanç*, doncs, és un terme creat i usat pels mateixos que hi parlaven, i amb el qual establien l'oposició entre la llengua vulgar (català, castellà, francès, etc.) i el llatí escrit o bé parlat per eclesiàstics, homes de lletres, etc., és a dir, el llatí après a l'escola.

En canvi, els nostres diccionaris —el Fabra, la Gran Enciclopèdia, l'Alcover-Moll— només admeteren *romànic* com un adjectiu, que significa «pertanyent o relatiu als pobles conquerits pels romans» i, com a terme de filologia, formant part del grup *llengües romàniques*, «llengües sorgides del desenvolupament del llatí vulgar». (Deixem de banda l'ús del mot com a terme artístic.) Si bé a partir de *llengües romàniques* podem dir, anàlogament, *parlats romànics*, *dialectes romànics*, *estudis romànics*, *filologia romànica*,

toponímia romànica, etc., en què el mot s'oposa a *clàssic*, *germànic*, *aràbic*, etc., el significat amb què l'usen alguns dels nostres més distingits lingüistes, fins i tot com un substantiu, no sembla pas cobert per aquestes definicions dels diccionaris. En alguns casos ens apareix com un sinònim de *romanç*, però en l'ús que en fan, per exemple, Joan Bastardas, Sanchis Guarnar i Coromines (profusament), hi hem de veure un significat diferenciat, tal com semblen mostrar els exemples següents... *neologismes* (es refereix al període del 800 al 1100), *ja fossin propis del llatí ja del romànic coetani* («Butlletí d'Onomàstica, II», pàg. 5), *Els gironins que s'havien lliurat a Carlemany (785) ja no parlaven llatí sinó romànic* (Sanchis, *Aproximació a la història de la llengua catalana*, pàg. 28), *Aquell romànic primitiu resultava més o menys entenedor per gent de diversos països* (Ibid. 29), *...hi ha fenòmens —com la vocalització en u— de les finals romàniques (...)* i *la conjugació incoativa*—... (Ibid. 21), *Aquesta mena de generalitzacions són un fet banal en romànic...* (Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, pàg. 264), *...En realitat estem en presència d'una combinació romànica (i no llatina)* (Ibid. 264), *...explicar-ho tot per una base del llatí vulgar (com si no haguessin seguit una colla de segles de vida lingüística del romànic)*... (Ibid., 265), *La forma romànica civada...* (Coromines, *DECLC*, «civada»).